

נער ונער ונער

תרגיל:

נסו נא לערוך רשימה של עשרת הרגעים המאושרים ביותר בחיכם. אחריכן נסו לבחון כמה מהם קשורים בכסף. תופתעו לגלות כי מעטים מאוד מהם היו קשורים בממון בכל צורה שהיא.

אני כבר ערכתי את התרגיל הזה לעצמי. גיליתי כי אף לא אחד מעשרת הרגעים המאושרים ביותר בחיי היה קשור בכסף. הרעיון עלה בליבי אחרי שקראתי את הראיון של תמר מרוז עם הנער סער, בן־טובים משיכבת־העילית של ישראל, שאמר כי לדעתו יש רק דבר אחד חשוב בחיים: הכסף. אני מרחם עליך, סער. עליך, על מישפחתך המזדהה איתך, על חבריך המסכימים לדעתך, על החברה שעיצבה אותך. אם זהו הרבה היחיד החשוב לך, לא יהיה לך הרבה אושר בחיים. אתה תתהלך בדרך־חיך כעיוור בתערוכה של מיכאל־אנג'לו. אתה משול לחרש בנוצצרט של בטהובן. אלף ואחת הנאות יהיו נעולות לפניך.

אני יודע, כי לי היה הרבה יותר מזל מאשר לך, סער. כמוך, גדלתי כילד במישפחה עשירה. שלא כמוך, איברה מישפחתי את כל כספה כשהייתי בן 10, ולאחר מכן חייתי במשך עשר השנים הבאות בעוני גמור. כך לימד אותי גורלי בגיל צעיר מאוד שאין שום חשיבות לכסף, בכל הנוגע לאושר. ידעתי כי הכסף אינו יכול לקנות אושר — לא את האושר שהציף אותי כשראיתי בפעם הראשונה את חוף ארץ־ישראל, לא את התרוממות־הרוח אחרי הפעולה הראשונה שלי במחתרת, לא את אהבתי הראשונה, לא ההרגשה הנהדרת כשראיתי בפעם הראשונה את שמי בעיתון, מתחת למאמר שכתבתי, לא את התענוג העילאי למיקרא ספר טוב, ולא את שאר ריגועי־אושר שהיו נחלתי לפני גיל 18. אם כל זה נבצר ממך, סער, אתה מיסכן.

„הנני נשבע ומתחייב“

אני זוכר את היום, בעיקר בגלל החולות. זה היה ב־28 ביוני 1948. אמרו לנו שהולכים לערוך טקס השבעה לצה"ל, שנולד זה עתה. (לפני כן קראו לזה „גדודי ההגנה“ או „צבא עברי“ או סתם „הצבא“.) זה היה בהפוגה הראשונה במלחמת־העצמאות, והגודר שלי ישב כחליפה.

במשך היום עשינו קצת תרגילי־סדר, כדי שלא נעשה בושות, ואז חילקו לנו את החולות. עד אז היו לנו חולות בריטיות, שקראו להן „פאטס“ (בעצם זוהי מילה הודית, שפירושה: תחבושת). היתה זאת רצועת־אריג ארוכה, שאותה קשרנו סביב־סביב הרגל, מעל לנעליים ולקצהי המכנסיים.

עכשיו חילקו לנו משהו לגמרי מיוחד ויפה: חולות של חילה־נחתיים של ארצות־הברית. משהו שכיסה את כל השוק, ושקשרו אותו מעל למכנסים בשרוך ארוך מן הקרסול ועד הברך, או להיפך.

אינני יודע מניין זה הגיע. יתכן שזו היתה מתנה של יהודים טובים באמריקה, כמו הכובעים של ה„היטל־מאכער“ (הכובעים) שהגיעו אלינו ושורקנו אותם לפנינו. אהנו היינו אינדיאנים רואליסטים, ולכל אחד מאיתנו היה כובע משלו, שהוא המציא או עיצב. לי, למשל, היה כובע־מיצחיה של הצבא היווני הגולה, שקניתי ברחוב יפרי־לאיבי. בהנות שמכרה עודפי־צבא של מילחמת־העולם השנייה.

על כל פנים, חילקו לנו את החולות ואמרו לנו ללבוש, ואנחנו סירבנו ללבוש. חשבנו שזה הופך אותנו לחיילי־שוקולד. משהו לא־רציני, ואנחנו, אחרי כמה חודשים של קרבות, חשבנו את עצמנו לעכבר־חיות ותיקים וקשוחים.

עשינו מרד. בכלל, היינו טובים מאוד בעשיית מרידות. סירבנו ללבוש. אימנו עלינו. עמדנו בסירובנו. לבסוף הושגה פשרה: הסכמנו ללבוש את החולות האלה פעם אחת ויחידה, למען ההשבעה. שנאני שלעולם־לעולם לא יכריחו אותנו ללבוש אותן שוב, וכך היה.

לולא הקטע הזה של החולות, ספק אם הייתי זוכר בכלל את ההשבעה. הטקס הזה לא אמר לנו כלום. היה בו משהו מגוחך בעינינו. היינו בין קרבות לקרבות, וזה היה מצחיק. באמת משהו בשביל חיילי־שוקולד.

כעבור כמה שבועות ערך דויד בן־גוריון, יחד עם יעקב דורי וייגאל אלון, מיסדר גדול לכל חטיבת גיבעתי ברחובות. צערנו בעיר, בגאווה עצומה, ואחריכן ערכנו מיסדר חטיבתי. זה היה משמעותי הרבה יותר בעינינו מאשר ההשבעה, שהרי איננו חייבים על רחובות והיצלנו אותה, והיחסי־כוח בין תושבי רחובות היא אינדיבידואלית.

על רקע זה אני רואה את פרשת־ההשבעה החדשה, שהסעירה את הארץ.

ברור שהסיפור היה ברווז. אמרו שחיילים נשבעו על הנשק והתנ"ך, וטירוני חילה־התחנים, בני־ההתיישבות העובדת, השליכו את ספרי־התנ"ך על הארץ. שומו שמיים: העיתונים, הצמאים לסערות־כוכס־מים, עשו מזה דבר גדול. חברי־הכנסת, הנמצאים במרוץ מטורף אחרי כותרות, ירו בצורות שאילתות והצעות־לסדר־היום ואי־טו־טו היו מגישים הצעה לא־יאמון.

אילו עצר מישוהו לרגע לחשוב, היה מסתבר לו מייד כי כל הסיפור מגוחך. ראשית, אין נשבעים בצה"ל על ספרי־התנ"ך, ומעולם לא נשבעו. ספרי־התנ"ך מחולקים אחרי הטקס. בתצלום, שגרם לברווז, אומנם נראה ספרי־תנ"ך המונח על הארץ לרגלי טירון. אך הטירוני עומדים ברגל־שק, וברור כי לא יכלו כלל להחזיק בספרים. לעומת זאת רואים בתצלום היטב ערימות של ספרי־תנ"ך מתחת לשולחן, מוכנים לחלוקה. הספר שגרם לסערה פשוט נפל מן הערימה.

ובעיקר: בלי רכנים, בלי קישקושים רתיים, בלי חנטריש של אמונות טפלות. אלא כטקס צבאי מובהק.

איש מתון היה

שישו ושימחו: נמצא הפלסטיני המתון? כן כן. הדמות החמקנית הזאת, זה ששימיעון פרס מחכה לו כמו לגודו, נמצא. חי וקיים. ראיתי אותו במו עיניי, בטלוויזיה. שכחתי את שמו. אבל הוא בא ארצה מעמאן, כדי להקים כאן את הסניף המקומי של פת"ח. בחסות ממשלת־ישראל והמלך חוסיין. לא, לא של פת"ח הרע. חלילה, זה של יאסר ערפאת, אלא של פת"ח הטוב של אבראלי־זעים.

אבו זה, שמו האמיתי הוא עטאללה עטאללה, היה פעם קצין בכיר בצבא של פת"ח בלבנון. במלחמת־הלבנון נכשל כישלון מחפיר, אחד מגיבורי אותה מילחמה בצד הפלסטיני, אברמוסא. תבע לסלק אותו. יאסר ערפאת סירב, וזאת היתה אחת הסיבות למרד של אברמוסא.

בשנה האחרונה גילה אבראלי־זעים שכדאי יותר להסתדר עם חוסיין מאשר עם ערפאת, והכריז גם הוא על מרד בפת"ח. זה עורר צחוק כללי במחנה הפלסטיני, אבל עכשיו אבראלי־זעים הוא המנהיג הבלעדי של הפת"ח האמיתי־האמיתי. אומנם אין לו אף אוהר אחד מחוץ לירדן, שם הצטרפו אליו כל הסוכנים של המלך, אבל כל עוד יקבל כסף מהוד־מלכותו, הוא קיים. עכשיו הוא שלח איש לגדה, שיקים סניף. זה מעורר שאלה מישפטית קטנה: לפי החוק הישראלי, פת"ח הוא אירגון־טרור, וכל הודעות עימו היא פשע. החוק אינו מבחין בין פת"ח־טיוב ופת"ח־רע. אבל חוק־צחוק, ממשלת־ישראל תגן על הפלסטיני המתון האחד־היחיד שנמצא. מאז מותן של אגודות־הכפרים ז"ל.

ראיתי את הפלסטיני המתון הזה בטלוויזיה הישראלית בער־בית. זה היה משעשע מאוד, כי ממש כמה דקות לפני כן ראיתי אדם מתון אחר, זה היה בסדרה החינוכית השבועית שמשדרת הטלוויזיה שלנו למען אש"ף, והקרחה סוף האימפריה. באותו יום שודר הפרק על רודויה, היא זימבאבוה.

הלכנים ברודויה, שהיו מיעוט זעיר, הכריזו על „עצמאות“ מדינתם. איש בעולם לא הפריע להם ברצינות, כשם שאיש אינו מפריע כיום ברצינות למישטר הגיועני הלכן בדרום־אפריקה. אולם השחורים אירגנו מילחמת־גרילה, הרגו בלכנים, והביאו את המישטר הלכן עד עבר־ייפפת. (המסר של הסדרה לצופים הערביים: שום דבר לא יעזור לכם, מלבד האלימות!)

בצר לו, מצא המישטר הגיועני הלכן ברודויה תרופת־פלא. הוא גילה את השחור המתון. שמו היה אבל מוורויה, הוא היה בישוף. הלכנים מינו אותו כראש־ממשלה, והקימו למענו ממשלת־זכות, שרוב חבריה היו שחורים. אך הכוח נשאר, כמוכח, בידי הלכנים. אבל הקוויזלינג השחור לא הועיל. השחורים צחקו ממנו והמשיכו להילחם. מוורויה המפיץ כוועידות כינלאומיות, הצהיר ונאם. הוא היה רמות פאתטית — מנהיג בלי עם. לבסוף התמוטט המישטר הלכן, השחורים זכו בעצמאות, ובכחירות חופשיות זכה אבל מוורויה, השחור המתון. ב־3% של הקולות במדינה.

ברוב גרול נבחר מנהיג־המחתרת, הטרוויסט הגרול רוכרט מוגאבה, והוא התגלה כמדינאי נאור, מוכשר — ומתון.

הסרן מבאר־שבע

יתכן כי מרדכי וענונו הוא המהדורה הישראלית של הסרן מקופניק.

את סיפורו של אותו סרן כבר סיפרתי פעם במדור זה, כמדומני. והו:

בראשית מאה זו, בימי השיא של הרייך הגרמני השני, שררה בגרמניה הערצה עיוורת לצבא ולקצינים, הסיסמה היתה: „החייל הוא האדם הראשון במדינה“.

סנדלר אחד בשם וילהלם פויגט הסתבך אז עם החוק ונשלח לכלא בעוון זיוף, כששוחרר לא יכול היה למצוא עבודה. כדי לקבל עבודה היה זקוק לרכוש, וכאסיר משוחרר לא היה זכאי לרכוש. מעגלי־קסמים.

בליוויית הסמל והכיתה, נכנס הסרן לבניין־העיריה של העיירה קופניק, ליד ברלין, ואסר את ראש־העיריה. אחרי ששלח אותו לכלא, בליוויית כמה חיילים, פקד על הגיזבר לפתוח את הכספת. שם מצא טפסים של דרכונים ריקים, והחריס אותם. כוונתו היתה להכין לעצמו דרכון מזויף.

מכיוון שפויגט היה ידוע כזייפן, הוביל החשד אליו, והוא נלכד. על הפרשה הזאת כתבו ספרים והסריטו סרטים. בסרט המפורסם ביותר יש סצנה סופית, אנשי־החצר הבינו שעליהם לספר על הפרשה לקיסר, וילהלם השני. הם עשו זאת בחיל וברעדה, ועצרו את נשימתם. איך יגיב הוד־מלכותו? האם יתפרץ בחמת־זעם?

אחרי כמה שניות פרץ הקיסר בצחוק גדול. כל אנשי־החצר הצטרפו אליו, ואחריהם כל גרמניה. למעשה צחקה אירופה כולה. הכל הבינו כי הסרן מקופניק הצליח להפוך לצחוק את המיליטריזם של הרייך.

באותה הצורה הצליח וענונו לנקב את הכלון הנפוח של הביטחון הישראלי. כמו הקיסר, אלינו להחליט אם להתפרץ בועם או לצחוק.

חוץ מזה, אין הרבה אנשי־קיצונים בחילה־התחנים. משמע: הטירוני לא זרקו את ספרי־התנ"ך, וכל העניין אינו אלא המצאה מרושעת של כתב דתי, שראה את התצלום ובנה על־פיו סיפור מגוחך, שגרם וכו' וכו'. אך מעו יצא מתוק. כי זה גרם למחשבה חדשה על הטקס, וזה טוב.

ראשית כל, הטקס כולו מיותר. זהו שריד מתקופות קדומות, כאשר היה לשבועה תוקף רב, בגלל האמונות המאגיות של בני־אדם. אדם נשבע באלוהים זה או אחר, או על ספר קדוש כלשהו, או מילמל נוסחה כלשהי, והאמין שאם יפר את שבועתו יקרה לו משהו נורא. האל ישלח ברק, השדים יתנקמו כילדי, ומה לא.

אחריכן זה נכנס למסורת של הצבאות. קציני־הוורמאכט, שהיו צריכים למרוד באדולף היטלר כדי להציל את גרמניה ואת

העולם, סירבו לעשות זאת מפני ש„אסור להפר שבועה“. כמה מילים ריקות היו חשובות להם יותר מחייהם של עשרות מיליונים, מתא־גאונים ומקבורת יקיריהם תחת עי־החרבות שהיו פעם ערים מפארות.

בישראל אין רוב האנשים מייחסים לשבועה ערך כלשהו. בבית־המישפט שלנו בוטל הצורך בשבועה, דווקא לפי רישת הרתיים. גם הנוסח שנקבע עלייך בן־גוריון לשבועת־צה"ל אינו דתי. „הנני נשבע ומתחייב בהצירדיקי לשמור אמונים למדינת־ישראל...“

או בשביל מה זה דרוש בכלל? האם זה עושה רושם עמוק על הטירוני? נראה כי נכון ההיפך. בעיניהם זה מגוחך, ונושא לבריחות. („אני נשבר“).

אבל הכפיה הרתית הנוחלת חדרה לצה"ל, בהשפעת שורה ארוכה של רמטכ"לים חלושי־אופי, חילוניים־לא־ללה אך עבריים לכפיה הרתית. כיום נערכים טקסי־השבעה ליד הכותל המערבי, שהפך אתר דתי מובהק, ללא שמץ של זיקה לכל ערך אחר. כחלק מן ההשבעה נואם רב. ואחריכן מחלקים ספרי־תנ"ך, לא כיצירה ספרותית או כיצירת תרבות מן העבר, אלא כפירוש כספר קדוש, בחתימת ידו של הרב החילי.

אני מציע לחשוב על כל העניין מחדש. ראשית, האם בכלל יש טעם בטיקסי־השבעה כמצאיות של ימינו? לדעתי: לא.

שנית: אם כבר, או איפה? בוודאי לא באתר דתי, לא ליד הכותל. כל חיל וכל גודל ליד האתר הקשור בו (אנדרטות גדודיות וחטיביות).

